



88
CS

FACTS

Evropská agentura pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci

ISSN 1725-7018

Bezpečnost práce při údržbě – bezpečnost pracovníků

Definice

Údržba zařízení, pracovišť, budov nebo dopravních prostředků zahrnuje technická, administrativní a manažerská opatření, která je mají zachovat ve stavu, v němž mohou vykonávat požadovanou funkci⁽¹⁾, či je navrátit do takového stavu a chránit je před poruchami nebo znehodnocením. K činnostem v oblasti údržby patří:

- prohlídky
- zkoušky
- měření
- výměna
- úprava
- oprava
- zjišťování poruch
- nahrazení dílů
- servis

Velice běžná činnost, při níž jsou pracovníci vystaveni různému nebezpečí

Údržba se provádí na všech pracovištích a ve všech hospodářských odvětvích. Je součástí každodenních povinností většiny pracovníků, nikoli pouze pracovníků údržby a techniků. U pracovníků podílejících se na činnostech v oblasti údržby se mohou objevit:

- muskuloskeletální poruchy (MSD) při vykonávání úkonů vyžadujících ohýbání a nepřírozené polohy, případně v obtížném prostředí (např. chlad),
- potíže s dýcháním související s expozicí azbestu při údržbě starých budov nebo průmyslových zařízení,
- kožní onemocnění a nemoci dýchacího ústrojí způsobené stykem s nebezpečnými látkami – mazadly, rozpouštědly, leptavými látkami a prachem, včetně karcinogenního dřevního prachu,
- dušení ve stísněných prostorách,
- onemocnění způsobená expozicí biologickému nebezpečí – hepatitida A, legionella.

Tito pracovníci jsou vystaveni rovněž riziku různých úrazů, včetně pádu a zasažení částí strojního zařízení.

Činnosti v oblasti údržby zahrnují vše od drobných prací, jako je výměna žárovky nebo toneru v tiskárně, až po pravidelné prohlídky elektrárny.

⁽¹⁾ Association Française de Normalisation. Terminologie de la maintenance. Norme NF-EN 13306. X 60-319, AFNOR, Saint-Denis La Plaine, červen 2001.

Dopady údržby na bezpečnost a ochranu zdraví při práci

Ať již je úkol malého nebo velkého rozsahu, může mít vážný dopad na bezpečnost a ochranu zdraví, a to nejen pracovníků, kteří jej vykonávají, ale také dalších osob, což dokládají níže uvedené příklady:

- Během procesu údržby může dojít k úrazu/zranění – pracovníci provádějící údržbu na stroji mohou utrpět zranění, dojde-li k jeho náhodnému zapnutí, mohou být vystaveni záření nebo nebezpečným látkám, mohou být zasaženi pohyblivou částí stroje nebo se u nich mohou rozvinout muskuloskeletální poruchy.
- Nekvalitní údržba může mít za následek problémy v oblasti bezpečnosti práce – použití nesprávných dílů při výměně nebo opravě může vést k vážným úrazům a zraněním pracovníků, jakož i k poškození zařízení.
- Neprovedení údržby může nejenže zkrátit dobu životnosti zařízení nebo budov, nýbrž může být rovněž příčinou úrazů – například neopravené poškození podlahy skladu může způsobit nehodu vysokozdvizného vozíku a vést ke zranění řidiče, okolostojících osob a také k poškození přepravovaného zboží.



Pět základních pravidel pro bezpečnost práce při údržbě

Údržba je proces, který začíná před zahájením samotného úkolu, a končí poté, co byla práce zkontrolována a ukončena a byla vypracována dokumentace týkající se daného úkolu. Účast pracovníků a/nebo jejich zástupců ve všech fázích a aspektech tohoto procesu nejenže zvyšuje jeho bezpečnost, ale také kvalitu práce.

V další části je blíže popsáno pět kroků k zajištění bezpečnosti práce při údržbě.

Plánování údržby

Zaměstnavatel musí provést hodnocení rizik a zapojit do tohoto procesu pracovníky. Je nutno uvážit tyto body:

- rozsah úkolu: co je třeba udělat, kolik času je zapotřebí na provedení úkolu, jak se to dotkne ostatních pracovníků a činností na pracovišti;
- identifikace nebezpečí: například elektrický proud, expozice nebezpečným látkám, přítomnost prachu / azbestu v ovzduší, omezený prostor, pohyblivé části strojního zařízení, možnost pádu, nutnost přemístění těžkých předmětů, obtížně dosažitelné nebo přístupné díly;
- co je pro činnost zapotřebí: kvalifikace a počet pracovníků vykonávajících práci, kdo se bude na práci podílet, jaké jsou úlohy jednotlivých osob (odpovědnost za kontakty s pracovníky dodavatele nebo hostitelského zaměstnavatele, řízení úkolů, kdo oznamuje možné problémy komu), nástroje, které je nutno použít, osobní ochranné pomůcky a jiná opatření k ochraně pracovníků (např. lešení, monitorovací zařízení), jež mohou být zapotřebí;
- bezpečný přístup na pracovní místo a možnost (rychlého) úniku;
- odborná příprava / informace, jež je nutno poskytnout pracovníkům podílejícím se na úkolu a rovněž osobám pracujícím v jejich blízkosti ohledně úkolu (k zajištění způsobilosti pracovníků a jejich bezpečnosti), „řídící struktura“ a postupy, které se použijí v průběhu činnosti, včetně hlášení případných problémů. To je obzvláště důležité v případě, provádějí-li údržbu subdodavatelé.

Na fázi plánování by se měli podílet pracovníci – mohou identifikovat nebezpečí a neúčinnější způsoby, jak je řešit. Vyhodnocení rizik a výsledky fáze plánování prací by měly být sděleny pracovníkům, kteří se podílejí na údržbě, a rovněž ostatním osobám, jež mohou být údržbou dotčeny. Zapojení pracovníků, včetně subdodavatelů, do odborné přípravy a jejich seznámení se zavedenými postupy jsou velmi důležitými prvky při zajištění jejich bezpečnosti.

Práce v bezpečném prostředí

Postupy vypracované ve fázi plánování při hodnocení rizik je třeba zavést v praxi. Je například nutno vypnout napájení zařízení, na němž se pracuje, a použít schválený systém odpojení zařízení. Je třeba připojit výstražný štítek s uvedením data a času zablokování a se jménem osoby oprávněné zámek odstranit. Takto nebude bezpečnost pracovníka provádějícího údržbu na stroji ohrožena osobou, která nedopatřením stroj zapne a která by mohla být rovněž zasažena, není-li například stroj v bezpečném provozním stavu (např. pokud bylo odstraněno ochranné zařízení). Pracovníci by měli v souladu s pracovním plánem ověřit, zda existuje bezpečná možnost vstupu na pracoviště a jeho opuštění.

Použití náležitých vybavení

Pracovníci vykonávající úkoly v oblasti údržby by měli mít k dispozici náležité nástroje a vybavení, jež se mohou lišit od běžně používaných nástrojů a vybavení. Mohou pracovat na místech, která nejsou běžnými pracovišti, a být vystaveni mnoha rizikům. Musí mít proto k dispozici rovněž příslušné osobní ochranné pracovní prostředky. Například pracovníci, kteří čistí nebo vyměňují filtry na odsávacím zařízení, mohou být vystaveni mnohem vyšší koncentraci prachu, než je na tomto pracovišti obvyklé. Musí být rovněž zabezpečen přístup k filtrům, jež jsou často umístěny ve střešním prostoru. Musí být k dispozici nástroje potřebné pro provedení práce a osobní ochranné pracovní prostředky, jež byly určeny ve fázi plánování a při hodnocení rizik (spolu s návodem na jejich použití, je-li to nutné), a je třeba je používat.

Je nutno dodržovat bezpečné pracovní postupy vypracované ve fázi plánování

Je nezbytné postupovat podle pracovního plánu, a to i v případě časové tísně: zjednodušené postupy by mohly být velmi nákladné a mohly by vést k úrazům, zranění nebo škodám na majetku. Dojde-li k neočekávané události, může být nezbytné vyrozumět vedoucí pracovníky a/nebo konzultovat jiné odborníky. Je velmi důležité mít na paměti, že nerespektování limitů vlastních dovedností a kompetencí může mít za následek velmi vážnou nehodu.

Práci je nutno zkontrolovat

Je třeba zajistit, aby byl úkol proveden, předmět údržby byl v bezpečném stavu a veškerý odpadní materiál byl odstraněn. Je-li vše překontrolováno a prohlášeno za bezpečné, lze považovat úkol za splněný, odstranit zámky a vyrozumět vedoucí pracovníky a ostatní zaměstnance. Posledním krokem je vyhotovení zprávy pro vedení, v níž je popsána vykonaná práce, včetně připomínek k problémům, jež se vyskytly, a doporučení týkajících se zlepšení. V ideálním případě by toto mělo být projednáno rovněž na schůzce se zaměstnanci, na níž se mohou pracovníci podílející se na tomto procesu, jakož i osoby pracující v jejich blízkosti vyjádřit k dané činnosti a předložit vhodné návrhy na zlepšení procesu.

Činnosti v oblasti údržby mohou pracovníky ohrozit, neprovedení údržby však může ohrozit více pracovníků.

Mějte na paměti: pokud provádíte údržbu – na kvalitě vaší práce závisí vaše zdraví a bezpečnost a rovněž zdraví a bezpečnost vašich kolegů.

Další informace

Tento informační list byl vytvořen na podporu evropské kampaně za bezpečnost práce při údržbě v letech 2010–2011. Další informační listy v této řadě a bližší informace k tomuto tématu jsou k dispozici na adrese

<http://osha.europa.eu/en/topics/maintenance>

Tento zdroj se průběžně doplňuje a aktualizuje.